Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 28ης Απριλίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Τελωνειακή ένωση – Δικαίωμα προς επιστροφή και δικαίωμα προς καταβολή χρηματικών ποσών τα οποία εισπράχθηκαν ή δεν καταβλήθηκαν από κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης – Δασμοί αντιντάμπινγκ, εισαγωγικοί δασμοί, επιστροφές κατά την εξαγωγή και χρηματικές κυρώσεις – Έννοια της "παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης" – Εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή του δικαίου αυτού – Διαπίστωση από δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης ή από εθνικό δικαστήριο της υπάρξεως παραβιάσεως του εν λόγω δικαίου – Δικαίωμα προς καταβολή τόκων – Χρονικό διάστημα το οποίο καλύπτει η εν λόγω καταβολή τόκων»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-415/20, C-419/20 και C-427/20,

με αντικείμενο τρεις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου, Γερμανία) με αποφάσεις της 20ής Αυγούστου 2020 και της 1ης Σεπτεμβρίου 2020, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 7, 8 και 10 Σεπτεμβρίου 2020, στο πλαίσιο των δικών

Gräfendorfer Geflügel- und Tiefkühlfeinkost Produktions GmbH (C-415/20),

F. Reyher Nchfg. GmbH & Co. KG vertr. d. d. Komplementärin Verwaltungsgesellschaft F. Reyher Nchfg. mbH (C-419/20)

κατά

Hauptzollamt Hamburg (C-415/20 και C-419/20),

και

Flexi Montagetechnik GmbH & Co. KG

κατά

Hauptzollamt Kiel (C-427/20),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal, πρόεδρο τμήματος, J. Passer (εισηγητή), F. Biltgen, N. Wahl και M. L. Arastey Sahún, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενική εισαγγελέας: T. Ćapeta

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Gräfendorfer Geflügel- und Tiefkühlfeinkost Produktions GmbH, εκπροσωπούμενη από τον M. Niestedt και την K. Göcke, Rechtsanwälte,

– η F. Reyher Nchfg. GmbH & Co. KG vertr. d. d. Komplementärin Verwaltungsgesellschaft F. Reyher Nchfg. mbH, εκπροσωπούμενη από τους S. Pohl και J. Sparr, Rechtsanwälte,

– η Flexi Montagetechnik GmbH & Co. KG, εκπροσωπούμενη από τον H. Bleier, Rechtsanwalt,

– η Ολλανδική Κυβέρνηση, αρχικώς εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman και M. L. Noort καθώς και από τον J. M. Hoogveld, εν συνεχεία δε από την M. K. Bulterman και τον J. M. Hoogveld,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον R. Pethke και την M. Salyková,

αφού άκουσε την γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 13ης Ιανουαρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία των αρχών του δικαίου της Ένωσης οι οποίες διέπουν την επιστροφή χρηματικών ποσών που έχουν εισπραχθεί από τα κράτη μέλη κατά παραβίαση του δικαίου αυτού καθώς και την καταβολή των αντίστοιχων τόκων.

2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο τριών ενδίκων διαφορών μεταξύ, πρώτον, της Gräfendorfer Geflügel- und Tiefkühlfeinkost Produktions GmbH (στο εξής: Gräfendorfer) και του Hauptzollamt Hamburg (κεντρικού τελωνείου του Αμβούργου, Γερμανία), δεύτερον, της F. Reyher Nchfg. GmbH & Co. KG vertr. d. d. Komplementärin Verwaltungsgesellschaft F. Reyher Nchfg. mbH (στο εξής: Reyher) και του ίδιου κεντρικού τελωνείου και, τρίτον, της Flexi Montagetechnik GmbH & Co. KG (στο εξής: Flexi Montagetechnik) και του Hauptzollamt Kiel (κεντρικού τελωνείου του Κιέλου, Γερμανία), οι οποίες αφορούν αγωγές με αντικείμενο, αφενός, την επιστροφή χρηματικών ποσών που κατέβαλαν οι εταιρίες αυτές στα εν λόγω κεντρικά τελωνεία και, αφετέρου, την επιδίκαση των αντίστοιχων τόκων.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η τελωνειακή νομοθεσία

3 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 1992, L 302, σ. 1, στο εξής: κοινοτικός τελωνειακός κώδικας), καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 2013, L 269, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2013, L 287, σ. 90, στο εξής: ενωσιακός τελωνειακός κώδικας).

4 Το άρθρο 236, παράγραφος 1, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα προέβλεπε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Η επιστροφή ή η διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών πραγματοποιείται εφόσον αποδεικνύεται ότι κατά τη στιγμή της πληρωμής τους το ποσό τους δεν οφειλόταν νομίμως […]

[…]».

5 Το άρθρο 241 του κώδικα αυτού όριζε, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Η εκ μέρους των τελωνειακών αρχών επιστροφή ποσών εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών καθώς και πιστωτικών τόκων ή τόκων υπερημερίας που ενδεχομένως έχουν εισπραχθεί με την ευκαιρία της πληρωμής των ποσών αυτών, δεν γεννά υποχρέωση καταβολής τόκων από τις εν λόγω αρχές. Ωστόσο, καταβάλλεται τόκος:

– όταν απόφαση που εγκρίνει αίτηση επιστροφής ποσών δασμών δεν εκτελείται μέσα σε προθεσμία τριών μηνών από την ημερομηνία έκδοσης της εν λόγω απόφασης,

– όταν αυτό προβλέπεται από διατάξεις του εθνικού δικαίου.

[…]»

6 Το άρθρο 116 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, το οποίο φέρει τον τίτλο «Γενικές διατάξεις», έχει ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη των όρων που καθορίζονται στο παρόν τμήμα, τα ποσά των εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών επιστρέφονται ή διαγράφονται για οποιονδήποτε από τους ακόλουθους λόγους:

α) ποσά επιπλέον του καταβλητέου εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού,

[…]

γ) σφάλμα των αρμόδιων αρχών,

[…]

6. Η επιστροφή δεν γεννά υποχρέωση καταβολής τόκων από τις αρμόδιες τελωνειακές αρχές.

Ωστόσο, καταβάλλεται τόκος όταν μια απόφαση που εγκρίνει την επιστροφή δεν εκτελείται εντός τριών μηνών από την ημερομηνία έκδοσής της, εκτός εάν η αδυναμία τήρησης της προθεσμίας οφείλεται σε περιστάσεις εκτός του ελέγχου των τελωνειακών αρχών.

Στις περιπτώσεις αυτές, ο τόκος καταβάλλεται από τη λήξη της περιόδου των τριών μηνών έως την ημερομηνία επιστροφής. […]

[…]»

Η νομοθεσία περί των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα

7 Ο κανονισμός (ΕΚ) 800/1999 της Επιτροπής, της 15ης Απριλίου 1999, για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ 1999, L 102, σ. 11), τον οποίον μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο, καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 612/2009 της Επιτροπής, της 7ης Ιουλίου 2009, για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ 2009, L 186, σ. 1).

8 Το άρθρο 51, παράγραφος 1, του κανονισμού 800/1999 όριζε, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Όταν διαπιστωθεί ότι, για τη χορήγηση επιστροφής κατά την εξαγωγή, ένας εξαγωγέας έχει ζητήσει επιστροφή μεγαλύτερη από την οφειλόμενη, η οφειλόμενη επιστροφή για τις σχετικές εξαγωγές θα αντιστοιχεί στην επιστροφή που εφαρμόζεται για το προϊόν που εξήχθη πράγματι, μειωμένη κατά ποσό που αντιστοιχεί:

α) στο ήμισυ της διαφοράς μεταξύ της ζητηθείσας επιστροφής και της επιστροφής που εφαρμόζεται στο πραγματικώς εξαχθέν προϊόν·

β) στο διπλάσιο της διαφοράς μεταξύ της ζητηθείσας επιστροφής και της επιστροφής που εφαρμόζεται, εφόσον ο εξαγωγέας παρέσχε εκ προθέσεως ψευδή στοιχεία.

[…]»

9 Το άρθρο 48, παράγραφος 1, του κανονισμού 612/2009 επαναλαμβάνει τα διαλαμβανόμενα προηγουμένως στο άρθρο 51, παράγραφος 1, του κανονισμού 800/1999.

Το γερμανικό δίκαιο

Ο φορολογικός κώδικας

10 Ο Abgabenordnung (φορολογικός κώδικας) (BGBl. 2002 I, σ. 3866), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των κύριων δικών (στο εξής: φορολογικός κώδικας), ορίζει στο άρθρο 1, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», τα εξής:

«1. Ο παρών νόμος ισχύει για όλους τους φόρους, συμπεριλαμβανομένης της επιστροφής φόρων, οι οποίοι διέπονται από το ομοσπονδιακό δίκαιο ή το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο μέτρο

που υπάγονται στη φορολογική διοίκηση των υπηρεσιών σε ομοσπονδιακό επίπεδο ή σε επίπεδο ομόσπονδων κρατών. Εφαρμόζεται μόνον υπό την επιφύλαξη του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

[…]

3. Ως προς τις παρεπόμενες επιβαρύνσεις φορολογικού χαρακτήρα εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις του παρόντος νόμου υπό την επιφύλαξη του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. […]»

11 Το άρθρο 3 του κώδικα αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Φόρος και παρεπόμενες επιβαρύνσεις φορολογικού χαρακτήρα», προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«1. Οι φόροι είναι παροχές σε χρήμα οι οποίες δεν αποτελούν αντιπαροχή ειδικής παροχής και η υποχρέωση καταβολής των οποίων επιβάλλεται από οντότητα δημοσίου δικαίου με σκοπό την άντληση εσόδων από όλους όσους πληρούν τις προϋποθέσεις από τις οποίες ο νόμος εξαρτά την υποχρέωση παροχής· […]

[…]

3. Οι εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί κατά το άρθρο 5, σημεία 20 και 21, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα είναι φόροι κατά την έννοια του παρόντος νόμου. […]

4. Ως παρεπόμενες επιβαρύνσεις φορολογικού χαρακτήρα νοούνται:

[…]

4) οι τόκοι που προβλέπονται στα άρθρα 233 έως 237 του παρόντος κώδικα […],

[…]

8) οι τόκοι επί των εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών που προβλέπονται στο άρθρο 5, σημεία 20 και 21, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα,

[…]».

12 Το άρθρο 37 του εν λόγω κώδικα, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αξιώσεις από φορολογική ενοχή», προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Αξιώσεις από φορολογική ενοχή είναι η αξίωση καταβολής φόρου, η αξίωση επιστροφής φόρου, […] η αξίωση επί παρεπόμενων επιβαρύνσεων φορολογικού χαρακτήρα, η αξίωση επιστροφής κατά την παράγραφο 2, καθώς και τα δικαιώματα επιστροφής φόρου που προβλέπονται από ειδικούς φορολογικούς νόμους.

2. Όταν έχει καταβληθεί ή επιστραφεί χωρίς νόμιμη αιτία φόρος, επιστροφή φόρου, […] ή παρεπόμενη επιβάρυνση φορολογικού χαρακτήρα, εκείνος για λογαριασμό του οποίου πραγματοποιήθηκε η πληρωμή έχει έναντι του λήπτη της παροχής αξίωση επιστροφής του ποσού που καταβλήθηκε ή επιστράφηκε. […]»

13 Το άρθρο 233 του ίδιου κώδικα, το οποίο φέρει τον τίτλο «Κανόνας», έχει ως εξής:

«Οι αξιώσεις από φορολογική ενοχή (άρθρο 37) επιβαρύνονται με τόκο μόνο όταν τούτο προβλέπεται από τον νόμο. […]»

14 Το άρθρο 236 του φορολογικού κώδικα, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαστικοί τόκοι επί των οφειλόμενων ποσών», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, σε περίπτωση μειώσεως ή επιστροφής φόρου δυνάμει τελεσίδικης δικαστικής αποφάσεως, το επιστρεφόμενο ποσό προσαυξάνεται με τόκους για το διάστημα από την ημέρα ενάρξεως της εκκρεμοδικίας μέχρι την ημέρα καταβολής. Αν το ποσό του οποίου οφείλεται η επιστροφή καταβλήθηκε μόνο μετά την έναρξη της εκκρεμοδικίας, οι τόκοι τρέχουν από την ημερομηνία καταβολής.

[…]»

Ο νόμος για την εφαρμογή της κοινής οργάνωσης των αγορών και των άμεσων πληρωμών

15 Ο Gesetz zur Durchführung der gemeinsamen Marktorganisationen und der Direktzahlungen (Marktorganisationsgesetz) (νόμος για την εφαρμογή της κοινής οργάνωσης των αγορών και των άμεσων πληρωμών), της 7ης Νοεμβρίου 2017 (BGBl. 2017 I, σ. 3746), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης στην υπόθεση C-415/20 (στο εξής: νόμος για την εφαρμογή της κοινής οργάνωσης των αγορών και των άμεσων πληρωμών), προβλέπει στο άρθρο 6, το οποίο φέρει τον τίτλο «Παροχές», τα εξής:

«1. Ανατίθεται στο Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft [(Ομοσπονδιακό Υπουργείο Τροφίμων και Γεωργίας, Γερμανία)] η εξουσία να εκδίδει […] διά κανονιστικών ρυθμίσεων μη υποκείμενων σε έγκριση του Bundesrat [(Ομοσπονδιακού Συμβουλίου, Γερμανία)], εφόσον αυτό είναι αναγκαίο για την εφαρμογή

1) των διατάξεων και των πράξεων […] που αφορούν τα προϊόντα που αποτελούν αντικείμενο κοινής οργανώσεως των αγορών […] σε σχέση με
   α) επιστροφές κατά την εξαγωγή,

[…]

διατάξεις διέπουσες τη διαδικασία καθώς και διατάξεις για τον καθορισμό των προϋποθέσεων και του ύψους των παροχών αυτών, εφόσον προσδιορίζονται, μπορούν να προσδιοριστούν ή οριοθετούνται […]

[…]».

16 Το άρθρο 14 του νόμου αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Τόκοι», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Ποσά τα οποία οφείλονται ως επιστροφές παροχών ή λόγω παραβάσεως οποιασδήποτε άλλης υποχρεώσεως επιβαρύνονται με τόκο κατά το βασικό επιτόκιο πλέον πέντε μονάδων από την ημέρα κατά την οποία καθίστανται απαιτητά. […]

2. Ποσά τα οποία οφείλονται στο πλαίσιο παροχών ή παρεμβάσεως επιβαρύνονται με τόκους από την ημερομηνία κινήσεως της σχετικής ένδικης διαδικασίας, σύμφωνα με τα άρθρα 236, 238 και 239 του [φορολογικού κώδικα]. Ειδάλλως, δεν γεννάται αξίωση καταβολής τόκων.»

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

Υπόθεση C-415/20

17 Η Gräfendorfer είναι εταιρία εγκατεστημένη στη Γερμανία, η οποία εξάγει σφάγια πουλερικών προς τρίτες χώρες.

18 Το κεντρικό τελωνείο του Αμβούργου αρνήθηκε να της χορηγήσει επιστροφές κατά την εξαγωγή σε σχέση με σφάγια πουλερικών που είχε εξαγάγει προς τρίτες χώρες μεταξύ των μηνών Ιανουαρίου και Ιουνίου 2012, με την αιτιολογία ότι τα σφάγια αυτά δεν είχαν «ποιότητα σύμφωνη με τα συναλλακτικά ήθη», κατά την έννοια της νομοθεσίας της Ένωσης η οποία διέπει τις επιστροφές κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα, καθόσον, αφενός, δεν ήταν πλήρως μαδημένα και, αφετέρου, περιείχαν μεγάλη ποσότητα παραπροϊόντων σφάγιων. Της επέβαλε επίσης χρηματική κύρωση, για τον λόγο ότι είχε ζητήσει επιστροφή κατά την εξαγωγή μεγαλύτερη από την οφειλόμενη. Η Gräfendorfer άσκησε αίτηση θεραπείας κατά της άρνησης χορηγήσεως επιστροφών κατά την εξαγωγή και, εν συνεχεία, κατά της επιβληθείσας χρηματικής κύρωσης.

19 Το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου, Γερμανία) έκρινε τελικώς, στο πλαίσιο ενδίκων προσφυγών που άσκησαν δύο άλλες εταιρίες πλην της Gräfendorfer, ότι η παρουσία μικρής ποσότητας φτερών και ορισμένης ποσότητας παραπροϊόντων σφάγιων σε σφάγια πουλερικών δεν έπρεπε να χαρακτηριστούν, υπό το πρίσμα της αποφάσεως της 24ης Νοεμβρίου 2011, Gebr. Stolle και Doux Geflügel (C-323/10 έως C-326/10, EU:C:2011:774), ως στοιχεία αποκλείοντα τη χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή σε σχέση με τα προϊόντα αυτά.

20 Κατόπιν της εν λόγω αποφάσεως, το κεντρικό τελωνείο του Αμβούργου αποφάσισε να χορηγήσει στην Gräfendorfer τις επιστροφές κατά την εξαγωγή τις οποίες είχε ζητήσει και να της επιστρέψει το ποσό της επιβληθείσας χρηματικής κύρωσης.

21 Με επιστολή της 16ης Απριλίου 2015, η Gräfendorfer ζήτησε από το εν λόγω κεντρικό τελωνείο την καταβολή τόκων τόσο επί των προαναφερθεισών επιστροφών κατά την εξαγωγή όσο και επί της χρηματικής κύρωσης για όλο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο στερήθηκε παρανόμως τη δυνατότητα να έχει στη διάθεσή της τα αντίστοιχα χρηματικά ποσά. Το ως άνω κεντρικό τελωνείο απέρριψε διαδοχικά την αίτηση αυτή και, στη συνέχεια, την ένδικη προσφυγή την οποία άσκησε η Gräfendorfer κατά της απορρίψεώς της.

22 Στις 23 Μαΐου 2018 η Gräfendorfer άσκησε προσφυγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου προς στήριξη της οποίας προβάλλει, κατ' ουσίαν, ότι, κατά το δίκαιο της Ένωσης, κάθε διοικούμενος στον οποίο η εθνική αρχή αρνήθηκε ή επέβαλε την καταβολή οποιουδήποτε χρηματικού ποσού κατά παραβίαση του δικαίου αυτού έχει δικαίωμα να λάβει, πέραν του συγκεκριμένου χρηματικού ποσού, τόκους για ολόκληρο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο το ποσό αυτό δεν ήταν διαθέσιμο.

23 Με την απόφαση περί παραπομπής, το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου) εκθέτει, πρώτον, ότι δεν υπάρχει στο δίκαιο της Ένωσης ή στο εφαρμοστέο στη διαφορά της κύριας δίκης εσωτερικό δίκαιο διάταξη βάσει της οποίας να μπορεί να γίνει δεκτό το αίτημα καταβολής τόκων το οποίο υπέβαλε η Gräfendorfer και ότι η έκβαση αυτής της πτυχής της διαφοράς εξαρτάται, ως εκ τούτου, από το αν το αίτημα αυτό μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα των αρχών τις οποίες έχει διατυπώσει το Δικαστήριο στο πλαίσιο της νομολογίας του σχετικά με την επιστροφή, από τις εθνικές αρχές, χρηματικών ποσών τα οποία υποχρεώθηκε να καταβάλει διοικούμενος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης.

24 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι το δίκαιο της Ένωσης παρέχει στους διοικουμένους το δικαίωμα να λάβουν, από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, όχι μόνον επιστροφή οποιουδήποτε φόρου, τέλους, εισφοράς ή δασμού που κατέβαλαν κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, αλλά και αντιστάθμισμα, υπό τη μορφή καταβολής τόκων, για τη ζημία την οποία συνιστά η μη διαθεσιμότητα του ποσού του ως άνω φόρου, τέλους, εισφοράς ή δασμού, για ολόκληρο το διάστημα κατά το οποίο δεν ήταν διαθέσιμο (αποφάσεις της 19ης Ιουλίου 2012, Littlewoods Retail κ.λπ., C-591/10, EU:C:2012:478, της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, Zuckerfabrik Jülich κ.λπ., C-113/10, C-147/10 και C-234/10, EU:C:2012:591, καθώς και της 18ης Απριλίου 2013, Irimie, C-565/11, EU:C:2013:250). Πλην όμως, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ένα από τα επίμαχα στην κύρια δίκη χρηματικά ποσά δεν συνιστά φόρο, τέλος, εισφορά ή δασμό αλλά χρηματική κύρωση (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2002, Käserei Champignon Hofmeister, C-210/00, EU:C:2002:440).

25 Κατά το εν λόγω δικαστήριο, προκύπτει εύλογη αμφιβολία ως προς το αν μια τέτοια χρηματική κύρωση πρέπει να θεωρηθεί ως καταβληθείσα κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, κατά την έννοια της προμνημονευθείσας νομολογίας. Ειδικότερα, η επιστροφή του οικείου ποσού από την εθνική αρχή δεν προέκυψε κατόπιν ακυρώσεως από εθνικό δικαστήριο ή κατόπιν κηρύξεως από το Δικαστήριο του ανισχύρου της πράξεως ή των πράξεων, αντιστοίχως, του εσωτερικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης, βάσει της οποίας ή των οποίων επιβλήθηκε η συγκεκριμένη χρηματική κύρωση, αλλά κατόπιν αποφάσεως με την οποία το Δικαστήριο προέβη, στο πλαίσιο προδικαστικής αποφάσεως, σε διαφορετική ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης σε σχέση με την ερμηνεία βάσει της οποίας η ως άνω εθνική αρχή επέβαλε τη χρηματική κύρωση. Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι είναι αναγκαίο να υποβληθεί στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα επί του ζητήματος αυτού, μολονότι κλίνει υπέρ της εκτιμήσεως ότι, στην περίπτωση που εθνική αρχή έχει επιβάλει χρηματική κύρωση σε διοικούμενο λόγω εσφαλμένης ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης, η εν λόγω χρηματική κύρωση πρέπει να θεωρηθεί ως επιβληθείσα κατά παραβίαση του δικαίου αυτού και, ως εκ τούτου, η επιστροφή του οικείου ποσού υπόκειται σε τόκους οι οποίοι καλύπτουν ολόκληρο το διάστημα κατά το οποίο δεν ήταν διαθέσιμο στον διοικούμενο το εν λόγω ποσό.

26 Τρίτον, το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου) επισημαίνει ότι, ελλείψει διατάξεως του δικαίου της Ένωσης που να ρυθμίζει τη γένεση της υποχρέωσης καταβολής τόκων σε περίπτωση καθυστερημένης καταβολής επιστροφών κατά την εξαγωγή και της υποχρέωσης επιστροφής ποσού που καταβλήθηκε ως χρηματική κύρωση όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, το ζήτημα αυτό πρέπει να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στο εσωτερικό δίκαιο κάθε κράτους μέλους. Πλην όμως, το γερμανικό δίκαιο δεν ανάγει την υποχρέωση καταβολής τόκων σε γενική αρχή, αλλά την προβλέπει μόνο σε επακριβώς καθορισμένες περιπτώσεις, στις οποίες δεν εμπίπτει η διαφορά της κύριας δίκης. Ειδικότερα, οι διατάξεις του, ιδίως εκείνες του νόμου για την εφαρμογή της κοινής οργάνωσης των αγορών και των άμεσων πληρωμών, ορίζουν, αφενός, ότι είναι δυνατό να καταβληθούν σε διοικούμενο τόκοι επί επιστροφών κατά την εξαγωγή στην περίπτωση που έχει ασκήσει ένδικη προσφυγή κατά της αποφάσεως με την οποία

η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε παρανόμως τη χορήγησή τους, αλλά όχι στην περίπτωση που ο διοικούμενος έχει ασκήσει μόνον αίτηση θεραπείας κατά της αποφάσεως αυτής, όπως έπραξε η Gräfendorfer. Επίσης δεν προβλέπεται υποχρέωση καταβολής τόκων στην περίπτωση επιστροφής ποσού που καταβλήθηκε ως αδικαιολογήτως επιβληθείσα χρηματική κύρωση. Αφετέρου, εν πάση περιπτώσει, ακόμη και στην περίπτωση που ο διοικούμενος έχει ασκήσει ένδικη προσφυγή, υποχρέωση καταβολής τόκων προβλέπεται μόνον από την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής και όχι από την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως της αρμόδιας αρχής.

27 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν συνάδουν προς την απαίτηση αποτελεσματικότητας, η οποία διέπει τη διαδικαστική αυτονομία των κρατών μελών, οι διατάξεις αυτές, βάσει των οποίων ο διοικούμενος στον οποίο χορηγήθηκαν καθυστερημένα επιστροφές κατά την εξαγωγή, αφού προηγουμένως είχε απορριφθεί παρανόμως το σχετικό αίτημά του, και στον οποίο κακώς επιβλήθηκε χρηματική κύρωση, δεν δικαιούται τμήμα ή ολόκληρο το ποσό το οποίο θα μπορούσε να αξιώσει υπό τη μορφή καταβολής τόκων λόγω της μη διαθεσιμότητας των οικείων ποσών.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν τα κράτη μέλη υποχρέωση, βάσει του δικαίου της Ένωσης, να επιστρέφουν εντόκως δασμούς που εισπράχθηκαν κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ακόμη και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο λόγος της επιστροφής δεν είναι μια διαπίστωση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι η νομική βάση συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, αλλά η ερμηνεία, από το Δικαστήριο, μιας κλάσεως (ή διακρίσεως) της Συνδυασμένης Ονοματολογίας [που περιλαμβάνεται στο παράρτημα I του κανονισμού (ΕΟΚ) 2658/87 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1987, για τη δασμολογική και στατιστική ονοματολογία και το κοινό δασμολόγιο (ΕΕ 1987, L 256, σ. 1)];

2) Μπορούν οι αναπτυχθείσες από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρχές που διέπουν την αξίωση καταβολής τόκων βάσει του δικαίου της Ένωσης να εφαρμοστούν και επί της καταβολής επιστροφών κατά την εξαγωγή, τις οποίες η αρχή ενός κράτους μέλους αρνήθηκε να καταβάλει κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης;»

Υπόθεση C-419/20

29 Η Reyher είναι εταιρία εγκατεστημένη στη Γερμανία, η οποία εισήγαγε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά τα έτη 2010 και 2011, συνδετήρες από εταιρία εγκατεστημένη στην Ινδονησία, η οποία είναι θυγατρική εταιρίας εγκατεστημένης στην Κίνα.

30 Το κεντρικό τελωνείο του Αμβούργου έκρινε ότι οι συνδετήρες αυτοί έπρεπε να θεωρηθούν ως προερχόμενοι από την Κίνα και, συνεπώς, ως υποκείμενοι, σε περίπτωση εισαγωγής τους στην Ένωση, στους δασμούς αντιντάμπινγκ τους οποίους επέβαλε ο κανονισμός (ΕΚ) 91/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Ιανουαρίου 2009, για την επιβολή οριστικού δασμού αντιντάμπινγκ στις εισαγωγές ορισμένων συνδετήρων από σίδηρο ή χάλυβα καταγωγής Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (ΕΕ 2009, L 29, σ. 1). Συνακόλουθα, με απόφασή του, επέβαλε στη Reyher να καταβάλει τους εν λόγω δασμούς αντιντάμπινγκ.

31 Η Reyher κατέβαλε τους δασμούς αντιντάμπινγκ, ασκώντας συγχρόνως προσφυγή κατά της προαναφερθείσας αποφάσεως ενώπιον του Finanzgericht Hamburg (δικαστηρίου φορολογικών διαφορών Αμβούργου).

32 Με απόφαση της 3ης Απριλίου 2019, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι οι δασμοί αντιντάμπινγκ που επιβλήθηκαν στη Reyher δεν οφείλονταν νομίμως, δεδομένου ότι το κεντρικό τελωνείο του Αμβούργου δεν είχε διαπιστώσει πράγματι ότι οι συνδετήρες που είχαν εισαχθεί στην Ένωση από την εν λόγω εταιρία προέρχονταν από την Κίνα.

33 Τον Μάιο του 2019 το τελωνείο επέστρεψε στη Reyher το ποσό των οικείων δασμών αντιντάμπινγκ. Αντιθέτως, αρνήθηκε να της καταβάλει τόκους επί του ποσού αυτού για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία καταβολής των δασμών έως την ημερομηνία της επιστροφής τους και, εν συνεχεία, απέρριψε την αίτηση θεραπείας την οποία άσκησε κατά της αρνήσεως αυτής η ενδιαφερόμενη.

34 Στις 10 Φεβρουαρίου 2020 η Reyher άσκησε προσφυγή ενώπιον του Finanzgericht Hamburg (δικαστηρίου φορολογικών διαφορών Αμβούργου), προς στήριξη της οποίας προβάλλει, κατ' ουσίαν, ότι από την απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, Wortmann (C-365/15, EU:C:2017:19), προκύπτει ότι ο διοικούμενος στον οποίο μια εθνική αρχή επέβαλε δασμούς αντιντάμπινγκ κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης δικαιούται όχι μόνον την επιστροφή του ποσού των οικείων δασμών αντιντάμπινγκ, αλλά και τόκους επί του ποσού αυτού, για ολόκληρο το χρονικό διάστημα που παρήλθε από την ημερομηνία πληρωμής του ποσού έως την ημερομηνία της επιστροφής του. Επιπλέον, η Reyher υποστηρίζει ότι η καταβολή δασμών αντιντάμπινγκ πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει πραγματοποιηθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης όχι μόνο στην περίπτωση που το Δικαστήριο κηρύξει ανίσχυρο τον κανονισμό δυνάμει του οποίου επιβλήθηκαν οι δασμοί, όπως έπραξε στην εν λόγω απόφαση, αλλά και στην περίπτωση που εθνικό δικαστήριο διαπιστώσει ότι εθνική αρχή προέβη σε εσφαλμένη εφαρμογή του κανονισμού επιβάλλοντας κακώς δασμούς αντιντάμπινγκ σε διοικούμενο βάσει αυτού, όπως εν προκειμένω.

35 Με την απόφαση περί παραπομπής, πρώτον, το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου) εκθέτει, κατ' αρχάς, ότι από το άρθρο 236, παράγραφος 1, του φορολογικού κώδικα προκύπτει ότι διοικούμενος που άσκησε ένδικη προσφυγή κατά αποφάσεως με την οποία του επιβάλλεται να καταβάλει δασμούς αντιντάμπινγκ δικαιούται, στην περίπτωση που αποδεικνύεται ότι η καταβολή αυτή δεν οφειλόταν νομίμως, να λάβει τόκους επί του ποσού των οικείων δασμών για το χρονικό διάστημα από την ημέρα έναρξης της εκκρεμοδικίας μέχρι την ημερομηνία επιστροφής του ποσού. Εν συνεχεία, παρατηρεί ότι το άρθρο 241 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα, όπως ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο στην απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, Wortmann (C-365/15, EU:C:2017:19), δεν αποκλείει την εφαρμογή της διατάξεως αυτής του φορολογικού κώδικα. Τέλος, εκτιμά ότι το άρθρο 116 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, το οποίο αντικατέστησε το άρθρο 241 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και έχει διαφορετικό περιεχόμενο από εκείνο, δεν έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.

36 Δεύτερον, κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν υπάρχει στο δίκαιο της Ένωσης ή στο εφαρμοστέο στη διαφορά της κύριας δίκης εσωτερικό δίκαιο διάταξη βάσει της οποίας να μπορεί να γίνει δεκτό το αίτημα της Reyher να της καταβληθούν τόκοι για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία της αποφάσεως του κεντρικού τελωνείου του Αμβούργου περί καταβολής από αυτή δασμών αντιντάμπινγκ έως την ημερομηνία κατά την οποία η εταιρία άσκησε ένδικη προσφυγή κατά της εν λόγω αποφάσεως.

37 Τρίτον και τελευταίον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το αίτημα αυτό μπορεί να γίνει δεκτό για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ιδίως ότι από την απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Littlewoods Retail κ.λπ. (C-591/10, EU:C:2012:478), προκύπτει ότι, στην περίπτωση που εθνική αρχή επέβαλε την καταβολή δασμού σε διοικούμενο εφαρμόζοντας εσφαλμένως πράξη ή διάταξη του δικαίου της Ένωσης και το εθνικό δικαστήριο διαπίστωσε την ύπαρξη τέτοιας παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, ο διοικούμενος δικαιούται να ζητήσει όχι μόνον την επιστροφή του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού του δασμού, αλλά και τόκους επί του ποσού αυτού, για ολόκληρο το χρονικό διάστημα που παρήλθε από την ημερομηνία καταβολής του ποσού έως την ημερομηνία επιστροφής του. Επιπλέον, επισημαίνει ότι η συγκεκριμένη απόφαση και η νομολογία στο πλαίσιο της οποίας αυτή εντάσσεται φαίνεται να επιζητούν την επανόρθωση της κατάστασης στην οποία θα βρισκόταν ο διοικούμενος αν δεν είχε παραβιαστεί το δίκαιο της Ένωσης, μέσω της παροχής σε αυτόν της δυνατότητας να ανακτήσει ολόκληρο το ποσό που θα είχε στη διάθεσή του αν δεν είχε λάβει χώρα το γεγονός της παράνομης επιβολής δασμών αντιντάμπινγκ.

38 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Υφίσταται παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ως προϋπόθεση της διαμορφωθείσας από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αξίωσης καταβολής τόκων βάσει του δικαίου της Ένωσης, και στην περίπτωση στην οποία αρχή κράτους μέλους βεβαιώνει φόρο κατ' εφαρμογήν του δικαίου της Ένωσης, πλην όμως δικαστήριο κράτους μέλους διαπιστώνει εν συνεχεία ότι δεν συντρέχουν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για την είσπραξη του φόρου;»

Υπόθεση C-427/20

39 Η Flexi Montagetechnik είναι εταιρία εγκατεστημένη στη Γερμανία, η οποία εισήγαγε στην Ένωση ένα είδος γάντζων που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή λουριών για σκύλους.

40 Το κεντρικό τελωνείο του Κιέλου έκρινε ότι οι εν λόγω γάντζοι υπάγονταν σε κλάση της Συνδυασμένης Ονοματολογίας του παραρτήματος Ι του κανονισμού 2658/87 διαφορετική από εκείνη την οποία είχε δηλώσει η Flexi Montagetechnik και ότι υπέκειντο συνακόλουθα σε εισαγωγικούς δασμούς υψηλότερους από τους καταβληθέντες από την εταιρία. Συνεπώς, τροποποίησε συναφώς με απόφασή της το ποσό των εν λόγω εισαγωγικών δασμών.

41 Η Flexi Montagetechnik κατέβαλε τη διαφορά μεταξύ του ποσού των αρχικώς καταβληθέντων εισαγωγικών δασμών και του ποσού που προέκυψε κατόπιν της ως άνω τροποποιήσεως, κινώντας ωστόσο, τον Σεπτέμβριο του 2014, ένδικη διαδικασία η οποία κατέληξε στις 20 Ιουνίου 2017 στην έκδοση από το Bundesfinanzhof (Ομοσπονδιακό Φορολογικό Δικαστήριο, Γερμανία) αποφάσεως με την οποία κρίθηκε ότι οι γάντζοι ενέπιπταν στη δηλωθείσα από την εταιρία κλάση και ακυρώθηκαν συνακόλουθα οι πράξεις με τις οποίες το κεντρικό τελωνείο του Κιέλου είχε τροποποιήσει το ποσό των επίμαχων εισαγωγικών δασμών.

42 Κατόπιν αυτού, το εν λόγω κεντρικό τελωνείο επέστρεψε στη Flexi Montagetechnik τη διαφορά μεταξύ του ποσού των εισαγωγικών δασμών που είχε καταβληθεί αρχικώς από την εταιρία και του ποσού τους όπως αυτό τροποποιήθηκε μεταγενέστερα. Αντιθέτως, αρνήθηκε να της καταβάλει τόκους επί της εν λόγω διαφοράς για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία της πληρωμής των δασμών έως την ημερομηνία της μερικής επιστροφής τους και, εν συνεχεία, απέρριψε την αίτηση θεραπείας που ασκήθηκε κατά της αρνήσεως αυτής.

43 Η Flexi Montagetechnik άσκησε ένδικη προσφυγή κατά της εν λόγω αρνήσεως, κατόπιν της οποίας το οικείο κεντρικό τελωνείο τής κατέβαλε τόκους για το διάστημα από την ημερομηνία κατά την οποία κινήθηκε η ένδικη διαδικασία της σκέψης 41 της παρούσας αποφάσεως έως την ημερομηνία κατά την οποία της επιστράφηκε η διαφορά μεταξύ του ποσού των εισαγωγικών δασμών που είχε αρχικώς καταβάλει και του ποσού τους όπως αυτό τροποποιήθηκε μεταγενέστερα.

44 Με την απόφασή του περί παραπομπής, το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου), το οποίο έχει επιληφθεί της ένδικης προσφυγής, διερωτάται αν η Flexi Montagetechnik μπορεί, ελλείψει σχετικής διατάξεως του παράγωγου δικαίου της Ένωσης ή του εσωτερικού δικαίου, να αντλήσει από τη νομολογία του Δικαστηρίου δικαίωμα να της καταβληθούν τόκοι επί του ποσού το οποίο η τελωνειακή διοίκηση απαίτησε από αυτήν κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, για το χρονικό διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας πληρωμής του ποσού και της ημερομηνίας κινήσεως της ένδικης διαδικασίας.

45 Οι εκτιμήσεις του αιτούντος δικαστηρίου επί του ζητήματος αντιστοιχούν, κατ' ουσίαν, σε εκείνες στις οποίες στηρίζεται η απόφασή του περί παραπομπής στην υπόθεση C-419/20, όπως αυτές συνοψίζονται στις σκέψεις 35 έως 37 της παρούσας αποφάσεως.

46 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Finanzgericht Hamburg (δικαστήριο φορολογικών διαφορών Αμβούργου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Υφίσταται παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ως προϋπόθεση της διαμορφωθείσας από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αξίωσης καταβολής τόκων βάσει του δικαίου της Ένωσης, και στην περίπτωση στην οποία αρχή κράτους μέλους βεβαιώνει φόρο κατά παράβαση των ισχυουσών διατάξεων του δικαίου της Ένωσης και δικαστήριο κράτους μέλους διαπιστώνει τέτοια παραβίαση του δικαίου της Ένωσης;»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

47 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 9ης Οκτωβρίου 2020, οι υποθέσεις C-415/20, C-419/20 και C-427/20 συνενώθηκαν προς διευκόλυνση της έγγραφης διαδικασίας.

48 Με απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Απριλίου 2021, αποφασίστηκε επίσης η συνένωση των υποθέσεων προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

49 Από τα διαλαμβανόμενα στις αποφάσεις περί παραπομπής στις τρεις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, όπως αυτά συνοψίζονται στις σκέψεις 23 έως 27, 31 έως 37 και 41 έως 45 της παρούσας αποφάσεως, προκύπτει ότι τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο αλληλοεπικαλύπτονται ως προς πολλά σημεία τους και πρέπει, για τον λόγο αυτό, να συνεξεταστούν.

50 Λαμβανομένης υπόψη της διατυπώσεως εκάστου εκ των ερωτημάτων και των ζητημάτων τα οποία αυτά αφορούν, όπως προκύπτουν από τις οικείες σκέψεις της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να θεωρηθεί ότι, με τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν οι αρχές του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τα

δικαιώματα των διοικουμένων προς επιστροφή των χρηματικών ποσών τα οποία τους υποχρέωσε να καταβάλουν κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης καθώς και προς καταβολή τόκων επί των χρηματικών αυτών ποσών έχουν την έννοια:

– πρώτον, ότι έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που τα οικεία χρηματικά ποσά αντιστοιχούν, αφενός, σε επιστροφές κατά την εξαγωγή που χορηγήθηκαν καθυστερημένα σε διοικούμενο, αφού προηγουμένως είχε απορριφθεί σχετικό αίτημά του κατά παραβίαση του ως άνω δικαίου, και, αφετέρου, σε χρηματική κύρωση που επιβλήθηκε στον διοικούμενο λόγω της παραβιάσεως αυτής·

– δεύτερον, ότι έχουν εφαρμογή όταν από απόφαση του Δικαστηρίου ή από απόφαση εθνικού δικαστηρίου προκύπτει ότι η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί από εθνική αρχή βάσει είτε εσφαλμένης ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης είτε εσφαλμένης εφαρμογής του δικαίου αυτού· και

– τρίτον, ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, όταν η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, οφείλονται τόκοι, αφενός, μόνον εφόσον έχει ασκηθεί ένδικη προσφυγή με αντικείμενο την καταβολή ή την επιστροφή του επίμαχου χρηματικού ποσού και, αφετέρου, μόνο για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής έως την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως του αρμόδιου δικαστηρίου, χωρίς να προσμετράται το προηγηθέν διάστημα.

51 Συναφώς, πρώτον, επισημαίνεται ότι από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, κατ' αρχάς, κάθε διοικούμενος στον οποίον επιβλήθηκε από εθνική αρχή, κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, η καταβολή τέλους, δασμού, φόρου ή άλλου ποσού δικαιούται βάσει του δικαίου αυτού να του επιστραφεί το ποσό από το οικείο κράτος μέλος [πρβλ. αποφάσεις της 9ης Νοεμβρίου 1983, San Giorgio, 199/82, EU:C:1983:318, σκέψη 12, της 8ης Μαρτίου 2001, Metallgesellschaft κ.λπ., C-397/98 και C-410/98, EU:C:2001:134, σκέψη 84, καθώς και της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, Hauptzollamt B (Προαιρετική μείωση φόρου), C-100/20, EU:C:2021:716, σκέψη 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

52 Επιπλέον, επίσης βάσει του δικαίου της Ένωσης, ο εν λόγω διοικούμενος δικαιούται να λάβει από το κράτος μέλος όχι μόνον την επιστροφή του αχρεωστήτως εισπραχθέντος χρηματικού ποσού, αλλά και τόκους ως αντιστάθμισμα για τη μη διαθεσιμότητα του ποσού [βλ. αποφάσεις της 19ης Ιουλίου 2012, Littlewoods Retail κ.λπ., C-591/10, EU:C:2012:478, σκέψεις 24 έως 26, και της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, Hauptzollamt B (Προαιρετική μείωση φόρου), C-100/20, EU:C:2021:716, σκέψεις 26 και 27].

53 Τέτοια δικαιώματα προς επιστροφή χρηματικών ποσών των οποίων την καταβολή επέβαλε ένα κράτος μέλος σε διοικούμενο κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης και προς καταβολή σε αυτόν τόκων επί των εν λόγω ποσών αποτελούν έκφραση της γενικής αρχής της ανάκτησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών (πρβλ. απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2011, Lady & Kid κ.λπ., C-398/09, EU:C:2011:540, σκέψεις 18, 20 και 26).

54 Αφενός, λαμβανομένου υπόψη του γενικού χαρακτήρα της αρχής της οποίας αποτελούν έκφραση, τα δύο αυτά δικαιώματα έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που το χρηματικό ποσό του οποίου την καταβολή επέβαλε σε διοικούμενο ένα κράτος μέλος συνιστά χρηματική κύρωση που κακώς

επιβλήθηκε κατ' εφαρμογήν πράξεως του δικαίου της Ένωσης ή διατάξεων του εσωτερικού δικαίου τις οποίες έχει θεσπίσει το εν λόγω κράτος μέλος προς εκτέλεση μιας τέτοιας πράξεως, για τη μεταφορά της στο εσωτερικό δίκαιο ή προς διασφάλιση της τηρήσεώς της. Κατά συνέπεια, όπως ένα τέλος, ένας δασμός, ένας φόρος ή κάθε άλλο ποσό που έχει καταβληθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ομοίως το ποσό μιας τέτοιας χρηματικής κύρωσης πρέπει να επιστραφεί στον ενδιαφερόμενο, πλέον τόκων ως αντιστάθμισμα για τη μη διαθεσιμότητα του ποσού.

55 Επομένως, τα εν λόγω δικαιώματα υφίστανται, μεταξύ άλλων, και σε σχέση με χρηματική κύρωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση C-415/20, η οποία σκοπεί να καταστήσει δυνατή τη διασφάλιση από τα κράτη μέλη της τηρήσεως της νομοθεσίας της Ένωσης που διέπει τις επιστροφές κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου την οποία μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2002, Käserei Champignon Hofmeister, C-210/00, EU:C:2002:440, σκέψεις 40, 60 και 66).

56 Αφετέρου, όσον αφορά το ζήτημα αν υφίσταται δικαίωμα προς καταβολή τόκων και στην περίπτωση που οι εν λόγω επιστροφές κατά την εξαγωγή καταβλήθηκαν καθυστερημένα στον διοικούμενο που υπέβαλε σχετικό αίτημα, κατόπιν αρχικής αρνήσεως της αρμόδιας εθνικής αρχής να του καταβάλει τα σχετικά ποσά κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, επισημαίνεται ότι στην περίπτωση αυτή ο διοικούμενος στερήθηκε, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το χρηματικό ποσό των επιστροφών κατά την εξαγωγή λόγω της προαναφερθείσας καθυστερήσεως, η οποία συνιστά επίσης απόρροια παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης.

57 Η περίπτωση δε αυτή είναι ανάλογη με εκείνη του διοικουμένου ο οποίος στερήθηκε, για ορισμένο χρονικό διάστημα, το χρηματικό ποσό του τέλους, του δασμού, του φόρου ή άλλης επιβαρύνσεως που επέβαλε κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης και ο οποίος διοικούμενος δικαιούται συναφώς τόκους ως αντιστάθμισμα για τη μη διαθεσιμότητα του οικείου χρηματικού ποσού, συμφώνως προς τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως.

58 Επομένως, κρίνεται κατ' αναλογίαν ότι, στην περίπτωση που οι επιστροφές κατά την εξαγωγή έχουν καταβληθεί καθυστερημένα σε διοικούμενο, κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ο διοικούμενος δικαιούται να λάβει τόκους ως αντιστάθμισμα για τη μη διαθεσιμότητα του οικείου χρηματικού ποσού.

59 Συνεπώς, από τις σκέψεις 51 έως 58 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι οι αρχές του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τα δικαιώματα των διοικουμένων προς επιστροφή των χρηματικών ποσών τα οποία τους επέβαλε να καταβάλουν κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης καθώς και προς καταβολή τόκων επί των χρηματικών αυτών ποσών έχουν την έννοια ότι έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που τα οικεία χρηματικά ποσά αντιστοιχούν, αφενός, σε επιστροφές κατά την εξαγωγή που χορηγήθηκαν καθυστερημένα σε διοικούμενο, αφού προηγουμένως είχε απορριφθεί σχετικό αίτημά του κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, και, αφετέρου, σε χρηματική κύρωση που επιβλήθηκε στον διοικούμενο λόγω της παραβιάσεως αυτής.

60 Δεύτερον, από την υπομνησθείσα στις σκέψεις 51 και 52 της παρούσας αποφάσεως πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το γεγονός ότι η καταβολή τέλους, δασμού, φόρου ή άλλου ποσού έχει επιβληθεί από εθνική αρχή «κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης» είναι αυτό που θεμελιώνει και δικαιολογεί το δικαίωμα των διοικουμένων, οι οποίοι κατέβαλαν αχρεωστήτως το οικείο χρηματικό ποσό, προς επιστροφή του από το κράτος μέλος που το εισέπραξε καθώς και προς καταβολή τόκων από αυτό.

61 Συναφώς, επιβάλλεται να επισημανθεί, κατ' αρχάς, ότι αντικείμενο μιας τέτοιας παραβιάσεως μπορεί να αποτελεί κάθε κανόνας του δικαίου της Ένωσης, είτε πρόκειται για διάταξη του πρωτογενούς ή του παράγωγου δικαίου [βλ. αποφάσεις της 9ης Νοεμβρίου 1983, San Giorgio, 199/82, EU:C:1983:318, σκέψη 12, και της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, Hauptzollamt B (Προαιρετική μείωση του φόρου), C-100/20, EU:C:2021:716, σκέψη 26] είτε για γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης [βλ. απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, Hauptzollamt B (Προαιρετική μείωση του φόρου), C-100/20, EU:C:2021:716, σκέψη 28].

62 Όσον αφορά, εν συνεχεία, τη φύση της παραβιάσεως, από τις σκέψεις 53 έως 59 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι τα δικαιώματα των διοικουμένων προς επιστροφή χρηματικού ποσού και προς καταβολή τόκων τα οποία απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης συνιστούν έκφραση γενικής αρχής, της οποίας η εφαρμογή δεν περιορίζεται σε ορισμένες παραβιάσεις του δικαίου αυτού ούτε αποκλείεται στην περίπτωση άλλων.

63 Προκύπτει επομένως ότι επίκληση των δικαιωμάτων αυτών μπορεί να γίνει όχι μόνο στην περίπτωση που μια εθνική αρχή επέβαλε σε διοικούμενο να καταβάλει ορισμένο χρηματικό ποσό, υπό μορφή εισφοράς, τέλους ή δασμού αντιντάμπινγκ, βάσει πράξεως της Ένωσης που διαπιστώθηκε ότι ενείχε στοιχεία παρανομίας (πρβλ. αποφάσεις της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, Zuckerfabrik Jülich κ.λπ., C-113/10, C-147/10 και C-234/10, EU:C:2012:591, σκέψεις 65 και 69, και της 18ης Ιανουαρίου 2017, Wortmann, C-365/15, EU:C:2017:19, σκέψεις 34 και 37), αλλά και σε άλλες περιπτώσεις.

64 Συνεπώς, μπορεί να γίνει επίκλησή τους, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση που η καταβολή ενός τέλους ή ενός φόρου επιβλήθηκε σε διοικούμενο βάσει εθνικής ρύθμισης η οποία διαπιστώθηκε ότι αντιβαίνει σε διάταξη του πρωτογενούς ή του παράγωγου δικαίου της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 2001, Metallgesellschaft κ.λπ., C-397/98 και C-410/98, EU:C:2001:134, σκέψεις 82 έως 84 και 96, και της 15ης Οκτωβρίου 2014, Nicula, C-331/13, EU:C:2014:2285, σκέψεις 27 έως 31) ή επίσης στην περίπτωση που διαπιστώνεται ότι η εθνική αρχή επέβαλε στον διοικούμενο την καταβολή φόρου λόγω εσφαλμένης ερμηνείας, υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, πράξεως της Ένωσης ή εθνικής ρύθμισης θεσπισθείσας προς διασφάλιση της εκτελέσεως ή της μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο μιας τέτοιας πράξεως [πρβλ. αποφάσεις της 19ης Ιουλίου 2012, Littlewoods Retail κ.λπ., C-591/10, EU:C:2012:478, σκέψεις 10, 11 και 34, και της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, Hauptzollamt B (Προαιρετική μείωση φόρου), C-100/20, EU:C:2021:716, σκέψεις 25 έως 36].

65 Από τα όσα εκθέτει δε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι οι τρεις νομικές και πραγματικές καταστάσεις σχετικά με τις οποίες υποβάλλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο εμπίπτουν στην τελευταία αυτή περίπτωση. Ειδικότερα, προκύπτει ότι, όσον αφορά την υπόθεση C-415/20, η οικεία εθνική αρχή αρνήθηκε να χορηγήσει επιστροφές κατά την εξαγωγή σε διοικούμενο και του επέβαλε χρηματική κύρωση λόγω εσφαλμένης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης οφειλόμενης σε εσφαλμένη ερμηνεία του δικαίου αυτού. Ομοίως, στις υποθέσεις C-419/20 και C-427/20, οι οικείες εθνικές αρχές επέβαλαν στους διοικουμένους, αντιστοίχως, δασμούς αντιντάμπινγκ και εισαγωγικούς δασμούς λόγω εσφαλμένης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης οφειλόμενης σε νομικό σφάλμα ή σε εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών.

66 Τέλος, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η ύπαρξη παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, επί της οποίας θεμελιώνεται υπέρ του διοικουμένου δικαίωμα προς επιστροφή καθώς και προς καταβολή τόκων και η οποία συνεπάγεται, αντιστοίχως, την υποχρέωση του κράτους μέλους να προβεί στην επιστροφή και στην καταβολή των τόκων, είναι δυνατό να διαπιστωθεί όχι μόνον

από τον δικαστή της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, Wortmann, C-365/15, EU:C:2017:19, σκέψη 37), ο οποίος είναι ο μόνος αρμόδιος να ακυρώσει πράξη της Ένωσης ή να διαπιστώσει το ανίσχυρό της (αποφάσεις της 22ας Οκτωβρίου 1987, Foto-Frost, 314/85, EU:C:1987:452, σκέψεις 15 έως 20, και της 6ης Οκτωβρίου 2015, Schrems, C-362/14, EU:C:2015:650, σκέψη 62), αλλά και από εθνικό δικαστήριο, είτε αυτό καλείται να αντλήσει τις συνέπειες τις οποίες επιφέρει διαπίστωση του δικαστή της Ένωσης περί παρανομίας ή περί ανισχύρου μιας πράξης (πρβλ. απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, Wortmann, C-365/15, EU:C:2017:19, σκέψη 38) είτε καλείται να κρίνει ότι πράξη εκδοθείσα από εθνική αρχή ενέχει εσφαλμένη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.

67 Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι το άρθρο 19 ΣΕΕ αναθέτει την ευθύνη διασφαλίσεως της πλήρους εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης σε όλα τα κράτη μέλη και τη δικαστική προστασία την οποία οι διοικούμενοι αντλούν από το δίκαιο αυτό όχι μόνο στον ίδιο τον δικαστή της Ένωσης, αλλά και στα εθνικά δικαστήρια, τα οποία έχουν συνακόλουθα ως αποστολή, σε συνεργασία με εκείνον, να διασφαλίζουν την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών, όπως υπενθύμισε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 82 και 83 των προτάσεών της.

68 Επιπλέον, σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης σε συγκεκριμένη περίπτωση, τα εν λόγω εθνικά δικαστήρια έχουν, κατά περίπτωση, την ευχέρεια ή την υποχρέωση να υποβάλουν στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, υπενθυμιζομένου ότι οι ερμηνευτικές αποφάσεις που εκδίδει το Δικαστήριο διασαφηνίζουν και ορίζουν, εφόσον παρίσταται ανάγκη, την έννοια και το περιεχόμενο των κανόνων δικαίου τους οποίους ερμηνεύουν, όπως αυτοί πρέπει ή θα έπρεπε να γίνουν αντιληπτοί και να εφαρμοστούν από της θέσεώς τους σε ισχύ (απόφαση της 7ης Αυγούστου 2018, Hochtief, C-300/17, EU:C:2018:635, σκέψη 55).

69 Κατά συνέπεια, από τις σκέψεις 59 έως 68 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι οι αρχές του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τα δικαιώματα των διοικουμένων προς επιστροφή των χρηματικών ποσών τα οποία τους υποχρέωσε να καταβάλουν κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης καθώς και προς καταβολή τόκων επί των χρηματικών αυτών ποσών έχουν, γενικώς και υπό την επιφύλαξη των ειδικότερων λεπτομερειών ασκήσεως των εν λόγω δικαιωμάτων σε δεδομένη περίπτωση, την έννοια ότι έχουν εφαρμογή όταν από απόφαση του Δικαστηρίου ή από απόφαση εθνικού δικαστηρίου προκύπτει ότι η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί από εθνική αρχή είτε βάσει εσφαλμένης ερμηνείας είτε βάσει εσφαλμένης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.

70 Τρίτον και τελευταίον, το δικαίωμα προς καταβολή τόκων περί του οποίου γίνεται λόγος στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως αποσκοπεί, όπως προκύπτει από τη νομολογία που μνημονεύεται στη σκέψη αυτή, στην παροχή αντισταθμίσματος για τη μη διαθεσιμότητα του χρηματικού ποσού το οποίο στερήθηκε αχρεωστήτως ο διοικούμενος.

71 Η εν λόγω παροχή αντισταθμίσματος μπορεί να επιτευχθεί, ανάλογα με την περίπτωση, υπό τις ειδικότερες λεπτομέρειες τις οποίες προβλέπουν οι εφαρμοστέες ρυθμίσεις της Ένωσης ή, ελλείψει τέτοιων ρυθμίσεων, σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους βάσει του εθνικού δικαίου κανόνες.

72 Εν προκειμένω, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, οι διαφορές των κύριων δικών στις υποθέσεις C-419/20 και C-427/20 αφορούν χρηματικά ποσά που αντιστοιχούν σε μη οφειλόμενους τελωνειακούς δασμούς. Πλην όμως, η επιστροφή των δασμών αυτών διέπεται, ως

έναν βαθμό, από δέσμη ρυθμίσεων τις οποίες θέσπισε ο νομοθέτης της Ένωσης, ήτοι από την εφαρμοστέα στον τελωνειακό τομέα δέσμη ρυθμίσεων, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 3 έως 6 της παρούσας αποφάσεως. Αντιθέτως, η διαφορά της κύριας δίκης στην υπόθεση C-415/20 αφορά χρηματικά ποσά που αντιστοιχούν σε επιστροφές κατά την εξαγωγή για γεωργικά προϊόντα οι οποίες καταβλήθηκαν καθυστερημένα, καθώς και σε κακώς επιβληθείσα χρηματική κύρωση. Όμως, οι σχετικές διατάξεις της εφαρμοστέας εν προκειμένω νομοθεσίας της Ένωσης, οι οποίες παρατίθενται στις σκέψεις 7 έως 9 της παρούσας αποφάσεως, δεν προβλέπουν διατακτικό ανάλογο του θεσπισθέντος για τους μη οφειλόμενους τελωνειακούς δασμούς.

73 Λαμβανομένης υπόψη της περιστάσεως αυτής παρατηρείται, κατ' αρχάς, ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η επιστροφή των μη οφειλόμενων τελωνειακών δασμών, όπως προβλέπεται στο άρθρο 236, παράγραφος 1, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα, το οποίο εφαρμόζεται ratione temporis κατά το αιτούν δικαστήριο, απαιτείται να συνεπάγεται την καταβολή τόκων (πρβλ. απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, Wortmann, C-365/15, EU:C:2017:19, σκέψεις 36 έως 38). Επιπλέον, η εξαίρεση από τη γενική αυτή αρχή, την οποία προβλέπει το άρθρο 241 του εν λόγω κώδικα, δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση που, όπως εν προκειμένω, ο λόγος για τον οποίο δεν οφείλονται οι οικείοι δασμοί είναι ότι έχουν εισπραχθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2017, Wortmann, C-365/15, EU:C:2017:19, σκέψεις 25 έως 27). Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 103 και 109 των προτάσεών της, το ίδιο ισχύει και για την εξαίρεση του άρθρου 116, παράγραφος 6, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, το οποίο επαναλαμβάνει πλέον, κατ' ουσίαν, το περιεχόμενο του άρθρου 241 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα.

74 Υπό τις συνθήκες αυτές, επισημαίνεται, εν συνεχεία, όσον αφορά τόσο τους επίμαχους στις υποθέσεις C-419/20 και C-427/20 τελωνειακούς δασμούς όσο και την επίμαχη στην υπόθεση C-415/20 χρηματική κύρωση, ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ελλείψει σχετικής ρυθμίσεως της Ένωσης, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους απόκειται να καθορίσει τις ειδικότερες λεπτομέρειες περί της καταβολής των τόκων στην περίπτωση επιστροφής χρηματικών ποσών που έχουν εισπραχθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Ωστόσο, οι ειδικότερες αυτές λεπτομέρειες επιβάλλεται να είναι σύμφωνες προς τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, απαίτηση της οποίας η τήρηση συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων τα οποία παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (βλ. αποφάσεις της 19ης Ιουλίου 2012, Littlewoods Retail κ.λπ., C-591/10, EU:C:2012:478, σκέψεις 27 και 28, και της 6ης Οκτωβρίου 2015, Târşia, C-69/14, EU:C:2015:662, σκέψεις 26 και 27). Ανάλογες απαιτήσεις ισχύουν και στην περίπτωση καθυστερημένης καταβολής χρηματικού ποσού που οφείλεται δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, όπως το ποσό που αντιστοιχεί στις επίμαχες επιστροφές κατά την εξαγωγή στην υπόθεση C-415/20.

75 Ιδιαίτερα, τέτοιες ειδικότερες λεπτομέρειες περί καταβολής τόκων δεν μπορούν να καταλήγουν να στερούν από τον οικείο διοικούμενο προσήκουσα αποζημίωση για τη ζημία την οποία υπέστη, όπερ συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι οι καταβλητέοι τόκοι καλύπτουν ολόκληρο το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία κατά την οποία κατέβαλε ή όφειλε να καταβάλει το οικείο χρηματικό ποσό έως την ημερομηνία κατά την οποία το ποσό αυτό του επιστράφηκε ή του καταβλήθηκε, ανάλογα με την περίπτωση (πρβλ. αποφάσεις της 18ης Απριλίου 2013, Irimie, C-565/11, EU:C:2013:250, σκέψεις 26 έως 28, και της 23ης Απριλίου 2020, Sole-Mizo και Dalmandi Mezőgazdasági, C-13/18 και C-126/18, EU:C:2020:292, σκέψεις 43, 49 και 51).

76 Επομένως, το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται σε νομική διάταξη η οποία δεν ανταποκρίνεται στην ως άνω απαίτηση και η οποία, κατά συνέπεια, δεν καθιστά δυνατή την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος προς επιστροφή και του δικαιώματος προς καταβολή τόκων τα οποία εγγυάται το δίκαιο αυτό (πρβλ. αποφάσεις της 18ης Απριλίου 2013, Irimie, C-565/11, EU:C:2013:250, σκέψη 29, και της 15ης Οκτωβρίου 2014, Nicula, C-331/13, EU:C:2014:2285, σκέψεις 38 και 39).

77 Συνεπώς, το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, κατά την οποία η καταβολή τόκων επί χρηματικών ποσών που, ανάλογα με την περίπτωση, είτε υποχρεώθηκε να καταβάλει ο διοικούμενος είτε δεν του καταβλήθηκαν κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, όπως οι επίμαχοι εν προκειμένω τόκοι, μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία ασκήσεως της ένδικης προσφυγής με την οποία ζητείται η επιστροφή ή η χορήγηση των εν λόγω χρηματικών ποσών έως την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως του αρμόδιου δικαστηρίου, αποκλειομένου του προγενέστερου χρονικού διαστήματος. Ειδικότερα, οι τόκοι αυτοί πρέπει να μπορούν επίσης να αναζητηθούν και να εισπραχθούν από τον διοικούμενο για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία κατά την οποία το επίμαχο χρηματικό ποσό καταβλήθηκε στο κράτος μέλος ή από την ημερομηνία κατά την οποία το κράτος μέλος έπρεπε να καταβάλει στον διοικούμενο το επίμαχο ποσό έως την ημερομηνία ασκήσεως της ένδικης προσφυγής.

78 Τέλος, λαμβανομένων υπόψη των ζητημάτων τα οποία θίγει το αιτούν δικαστήριο σχετικά με το αν επιτρέπεται στον εθνικό νομοθέτη να προβλέπει ότι η καταβολή τόκων αφορά, εν πάση περιπτώσει, μόνον τους διοικουμένους που έχουν ασκήσει ένδικη προσφυγή για την επιστροφή ή τη χορήγηση χρηματικών ποσών των οποίων η καταβολή έχει επιβληθεί ή απορριφθεί σε αυτούς κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, αποκλειομένων των διοικουμένων που έχουν ασκήσει ενώπιον της αρμόδιας εθνικής αρχής μόνον αίτηση θεραπείας ή ενδικοφανή προσφυγή, η οποία απορρίφθηκε από την τελευταία ρητώς ή σιωπηρώς, διευκρινίζεται ότι η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων τα οποία εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης δεν απαιτεί, κατ' αρχήν, οι εθνικές αρχές να προβούν αυτεπαγγέλτως σε επιστροφή ή σε καταβολή τέτοιων ποσών και σε καταβολή τόκων στην περίπτωση που δεν έχει κινηθεί ένδικη διαδικασία εκ μέρους των διοικουμένων που επιδιώκουν να γίνουν σεβαστά τα εν λόγω δικαιώματα.

79 Όπως εκτέθηκε στη σκέψη 74 της παρούσας αποφάσεως, το περιθώριο το οποίο διαθέτουν τα κράτη μέλη, ελλείψει σχετικής ρυθμίσεως της Ένωσης, προκειμένου να καθορίσουν τις ειδικότερες λεπτομέρειες για την καταβολή τόκων επί των χρηματικών ποσών που τους έχουν καταβληθεί ή τα οποία έχουν παρακρατήσει αχρεωστήτως πρέπει να χρησιμοποιείται τηρουμένης της αρχής της αποτελεσματικότητας και, στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, να μην καθίσταται υπερβολικά δυσχερής ή πρακτικά αδύνατη η άσκηση των δικαιωμάτων τα οποία παρέχει στα φυσικά πρόσωπα η έννομη τάξη της Ένωσης.

80 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το ζήτημα αυτό πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένων υπόψη, σε κάθε δεδομένη περίπτωση, της θέσεώς της ή των οικείων εθνικών διατάξεων στο σύνολο της διαδικασίας, της εξέλιξης της διαδικασίας και των ιδιαιτεροτήτων των διατάξεων αυτών ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Târşia, C-69/14, EU:C:2015:662, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Σε αυτό το πνεύμα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1995, Peterbroeck, C-312/93, EU:C:1995:437, σκέψη 14, και της 6ης Οκτωβρίου 2021, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, σκέψη 63). Επιπλέον, πρέπει,

όπως προκύπτει από τη σκέψη 75 της παρούσας αποφάσεως, να προσδιοριστεί αν οι επίμαχοι σε μια συγκεκριμένη περίπτωση κανόνες του εθνικού δικαίου έχουν ως αποτέλεσμα να στερούν από τον ενδιαφερόμενο διοικούμενο προσήκουσα αποζημίωση για τη ζημία την οποία υπέστη.

81 Υπό το πρίσμα των σκέψεων αυτών, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση καθιστά υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των οικείων δικαιωμάτων από τους διοικουμένους οι οποίοι, μολονότι δεν άσκησαν ένδικη προσφυγή για την καταβολή χρηματικού ποσού το οποίο δεν τους καταβλήθηκε ή για την επιστροφή χρηματικού ποσού το οποίο κατέβαλαν, άσκησαν εντούτοις προς τούτο αίτηση θεραπείας ή ενδικοφανή προσφυγή. Στο πλαίσιο της αναλύσεως αυτής, εναπόκειται ιδιαίτερα στο εν λόγω δικαστήριο να λάβει υπόψη και, ενδεχομένως, να σταθμίσει τα συμφέροντα που συνδέονται αντιστοίχως με την προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, την αρχή της ασφάλειας δικαίου, την εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας καθώς και την τήρηση του δικαίου της Ένωσης και τα δικαιώματα που αντλούν οι διοικούμενοι από αυτό.

82 Όσον αφορά τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης C-415/20, διευκρινίζεται πάντως, κατά τρόπο γενικό, ότι, όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 124 των προτάσεών της, η απόφαση περί παραπομπής και οι γραπτές παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο δεν περιέχουν κανένα επεξηγηματικό στοιχείο ικανό να δικαιολογήσει την άρνηση αναγνωρίσεως του δικαιώματος του διοικουμένου να του καταβληθούν τόκοι, κατόπιν τέτοιας σταθμίσεως, για τον λόγο και μόνον ότι δεν άσκησε ένδικη προσφυγή για την καταβολή χρηματικού ποσού το οποίο δεν του είχε καταβληθεί ή για την επιστροφή ποσού που του επιβλήθηκε ως χρηματική κύρωση, κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης.

83 Όσον αφορά, πιο συγκεκριμένα, την αρχή της ασφάλειας δικαίου, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι, σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην υπόθεση αυτή, η αρμόδια εθνική αρχή μπορεί, χωρίς να θίγονται δικαιώματα τρίτων, να εκδώσει απόφαση περί χορηγήσεως του χρηματικού ποσού του οποίου η χορήγηση είχε αρχικώς απορριφθεί ή απόφαση περί επιστροφής του ποσού του οποίου η καταβολή είχε αρχικώς επιβληθεί, με αποτέλεσμα η καταβολή τόκων να μην προσκρούει σε απρόσβλητη διοικητική απόφαση, όπως φαίνεται ότι έπραξε εν προκειμένω η αρμόδια αρχή, επανερχόμενη στις αρχικές αποφάσεις με τις οποίες απέρριπτε τη χορήγηση των επιστροφών κατά την εξαγωγή τις οποίες είχε ζητήσει ο διοικούμενος, και εν συνεχεία επέβαλε σε αυτόν τη χρηματική κύρωση.

84 Προκύπτει επομένως από τις σκέψεις 70 έως 83 της παρούσας αποφάσεως ότι οι αρχές του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τα δικαιώματα των διοικουμένων προς επιστροφή των χρηματικών ποσών τα οποία τους υποχρέωσε να καταβάλουν κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης καθώς και προς καταβολή τόκων επί των χρηματικών αυτών ποσών έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, όταν η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, οφείλονται τόκοι μόνο για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία ασκήσεως της ένδικης προσφυγής με την οποία ζητείται η καταβολή ή η επιστροφή του οικείου χρηματικού ποσού έως την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως του αρμόδιου δικαστηρίου, αποκλειομένου του προγενέστερου χρονικού διαστήματος. Αντιθέτως, δεν αντιτίθενται, αυτές καθεαυτές, στο να προβλέπει μια τέτοια νομοθεσία ότι οφείλονται τόκοι μόνον στην περίπτωση που έχει ασκηθεί ένδικη προσφυγή, εφόσον τούτο δεν έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται υπερβολικά δυσχερής η άσκηση των δικαιωμάτων των διοικουμένων τα οποία απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης.

85 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι αρχές του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τα δικαιώματα των διοικουμένων προς επιστροφή των χρηματικών ποσών τα οποία τους υποχρέωσε να καταβάλουν κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης καθώς και προς καταβολή τόκων επί των χρηματικών αυτών ποσών έχουν την έννοια:

– πρώτον, ότι έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που τα οικεία χρηματικά ποσά αντιστοιχούν, αφενός, σε επιστροφές κατά την εξαγωγή που χορηγήθηκαν καθυστερημένα σε διοικούμενο, αφού προηγουμένως είχε απορριφθεί σχετικό αίτημά του κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, και, αφετέρου, σε χρηματική κύρωση που επιβλήθηκε στον διοικούμενο λόγω της παραβιάσεως αυτής·

– δεύτερον, ότι έχουν εφαρμογή όταν από απόφαση του Δικαστηρίου ή από απόφαση εθνικού δικαστηρίου προκύπτει ότι η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί από εθνική αρχή είτε βάσει εσφαλμένης ερμηνείας είτε βάσει εσφαλμένης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης· και

– τρίτον, ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, όταν η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, οφείλονται τόκοι μόνο για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία ασκήσεως της ένδικης προσφυγής με την οποία ζητείται η καταβολή ή η επιστροφή του οικείου χρηματικού ποσού έως την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως του αρμόδιου δικαστηρίου, αποκλειομένου του προγενέστερου χρονικού διαστήματος. Αντιθέτως, δεν αντιτίθενται, αυτές καθεαυτές, στο να προβλέπει μια τέτοια νομοθεσία ότι οφείλονται τόκοι μόνον στην περίπτωση που έχει ασκηθεί ένδικη προσφυγή, εφόσον τούτο δεν έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται υπερβολικά δυσχερής η άσκηση των δικαιωμάτων των διοικουμένων τα οποία απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης.

Επί των δικαστικών εξόδων

86 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πέραν των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

Οι αρχές του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τα δικαιώματα των διοικουμένων προς επιστροφή των χρηματικών ποσών τα οποία τους επέβαλε να καταβάλουν κράτος μέλος κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης καθώς και προς καταβολή τόκων επί των χρηματικών αυτών ποσών έχουν την ακόλουθη έννοια:

– **πρώτον, ότι έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που τα οικεία χρηματικά ποσά αντιστοιχούν, αφενός, σε επιστροφές κατά την εξαγωγή που χορηγήθηκαν καθυστερημένα σε διοικούμενο, αφού προηγουμένως είχε απορριφθεί σχετικό αίτημά του κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, και, αφετέρου, σε χρηματική κύρωση που επιβλήθηκε στον διοικούμενο λόγω της παραβιάσεως αυτής·**

– **δεύτερον, ότι έχουν εφαρμογή όταν από απόφαση του Δικαστηρίου ή από απόφαση εθνικού δικαστηρίου προκύπτει ότι η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί από εθνική αρχή είτε βάσει εσφαλμένης ερμηνείας είτε βάσει εσφαλμένης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης· και**

– **τρίτον, ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, όταν η καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή έχει απορριφθεί ή η καταβολή χρηματικής κυρώσεως, δασμών αντιντάμπινγκ ή εισαγωγικών δασμών έχει επιβληθεί κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, οφείλονται τόκοι μόνο για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία ασκήσεως της ένδικης προσφυγής με την οποία ζητείται η καταβολή ή η επιστροφή του οικείου χρηματικού ποσού έως την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως του αρμόδιου δικαστηρίου, αποκλειομένου του προγενέστερου χρονικού διαστήματος. Αντιθέτως, δεν αντιτίθενται, αυτές καθεαυτές, στο να προβλέπει μια τέτοια νομοθεσία ότι οφείλονται τόκοι μόνον στην περίπτωση που έχει ασκηθεί ένδικη προσφυγή, εφόσον τούτο δεν έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται υπερβολικά δυσχερής η άσκηση των δικαιωμάτων των διοικουμένων τα οποία απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης.**

(υπογραφές)